

Opinieonderzoek demonstratievrijheid

Rapport I&O Research

Onderzoek I&O Research in opdracht van BNNVARA

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2023/198

Datum

december 2023

Opdrachtgever

BNNVARA

Auteur

Asher van der Schelde

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Kennis redelijk op orde	4
Beledigende spandoeken en spreekkoren onacceptabel geacht	4
Demonstraties essentieel, steun voor verbod als gevaar voor openbare orde dreigt	4
Minderheid demonstreert zelf wel eens	5
Onderzoeksverantwoording	5
1 Kennis	6
2 Houding	7
2.1 Beledigingen bij demonstraties onacceptabel	7
2.2 Helft accepteert verbieden demonstratie uit angst voor geweld	8
2.3 Demonstratievrijheid essentieel geacht, maar niet als gevaar voor openbare orde dreigt	9
3 Gedrag	10
3.1 Kleine minderheid jongvolwassenen demonstreert wel eens	10
3.2 Vooral gedemonstreerd voor klimaat en tegen racisme/discriminatie	10
3.3 Jongvolwassene die nooit demonstreert heeft geen behoefte of twijfelt aan het nut	11

Samenvatting

Op 10 december zendt BNNVARA, in samenwerking met Amnesty International, een eenmalige special uit ter ere van het 75-jarig bestaan van de Universele Verklaringen van de Rechten van de Mens. Hieromtrent voeren BNNVARA en Amnesty een campagne waarop wordt gefocust op het demonstratierecht als mensenrecht.

In het kader hiervan was BNNVARA benieuwd naar hoe het is gesteld met de kennis over het demonstratierecht onder jongvolwassenen (tussen de 18 en 34 jaar) en wat zij überhaupt vinden van demonstreren. Om hierachter te komen voerde I&O Research in opdracht van BNNVARA een kort opinieonderzoek uit onder deze doelgroep.

Kennis redelijk op orde

We legden twaalf beweringen voor over demonstraties, waarvan zeven juist waren en vijf niet. Over het algemeen weten Nederlandse jongvolwassenen redelijk goed hoe het demonstratierecht werkt. Zo weet men dat het verboden is om aan te zetten tot geweld of op te roepen tot haat tegen mensen vanwege hun ras, godsdienst of levensovertuiging. Ook zijn de meesten ervan op de hoogte dat burgemeesters demonstraties mogen verbieden als niet kan worden gegarandeerd dat de demonstratie veilig plaatsvindt. Hierbij moet wel worden vermeld dat dit alleen kan om grootschalige wanordelijkheden te voorkomen. Daarnaast weet men dat de overheid ervoor moet zorgen dat een demonstratie veilig verloopt, dat het niet is verboden om mensen te kwetsen en dat er een grens aan de vrijheid van meningsuiting is.

Driekwart denkt dat *“Demonstranten ervoor moeten zorgen dat hun demonstratie veilig verloopt (en dus samenwerken met de politie)”*. Dat klopt feitelijk gezien niet. Veiligheid is primair de verantwoordelijkheid van de overheid (in dit geval de politie en de gemeente). De organisatie van een demonstratie kan niet verantwoordelijk gehouden worden voor eventuele schade of strafbaar gedrag van deelnemers of derden.

Ook denken zeven op tien (71%) dat een vergunning nodig is voor een demonstratie terwijl dit geen wettelijke verplichting is. Het aanmelden van een demonstratie is wel verplicht, maar een demonstratie kan niet worden verboden of beperkt als dit niet is gebeurd.

Beledigende spandoeken en spreekkoren onacceptabel geacht

Jongvolwassenen stellen voorwaarden bij het verloop van demonstraties. Zo wordt geweld bij demonstraties bijna unaniem (92% vindt het onacceptabel) afgekeurd. Ook beledigende spandoeken of spreekkoren vinden zes op tien niet acceptabel.

Het vooraf verbieden van demonstraties is volgens zes op tien (62%) acceptabel als er angst is voor geweld tussen voor- en tegenstanders. Zeventien procent vindt dit niet acceptabel.

Demonstraties essentieel, steun voor verbod als gevaar voor openbare orde dreigt

Jonge Nederlanders vinden demonstratievrijheid essentieel in een democratie (79% eens) en van mening zijn dat iedereen vrij moet zijn om in het openbaar voor of iets tegen iets te demonstreren (73% eens). Zodra gevaar voor de openbare orde dreigt vindt driekwart (73%) het ook goed als een burgemeester de demonstratie verbiedt.

Jongvolwassenen zijn verdeeld over de vraag of demonstraties nodig zijn om maatschappelijke veranderingen tot stand te brengen. De helft (47%) vindt van wel, terwijl 19 procent het hiermee oneens is.

Minderheid demonstreert zelf wel eens

Er zijn ongeveer 3,7 miljoen Nederlanders van tussen de 18 en 34 jaar oud. Twaalf procent van hen, circa 450.000 jongvolwassenen, heeft wel eens gedemonstreerd.

De twaalf procent van de jongvolwassenen die wel eens demonstreerde doet dit tenminste jaarlijks. In totaal is dat dus iets meer dan een procent van alle jongvolwassen Nederlanders.

De doelen waarvoor ze demonstreren lopen uiteen. Vooral klimaat en racisme/discriminatie worden genoemd. Ongeveer 3 à 4 procent van de jongvolwassenen heeft wel eens meegedaan aan een demonstratie met een van deze thema's.

Jongvolwassenen die nooit hebben gedemonstreerd geven daarvoor uiteenlopende redenen. Het meest genoemde argument is dat men hier simpelweg geen behoefte aan heeft. Ook wordt vaak gezegd dat demonstreren geen zin zou hebben. Een klein deel vreest dat een demonstratie uit de hand loopt. Anderen noemen logistieke redenen - demonstraties zijn te ver weg of kosten te veel tijd.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 1 december tot en met dinsdagochtend 5 december. In totaal namen 1.010 Nederlanders van tussen de 18 en 35 jaar oud deel aan het onderzoek.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS).

Hiermee is de steekproef representatief voor de onderzochte groep voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=1.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3 procent.

1 Kennis

Om de kennis van Nederlandse jongvolwassenen over het demonstratierecht te testen legden we twaalf stellingen voor. Respondenten moesten voor iedere stelling aangeven of zij denken (of denken te weten) dat de uitspraak klopt of niet. Zeven stellingen, in de tabel aangegeven met groen, zijn juist terwijl vijf stellingen niet juist zijn (aangegeven in het rood). Over het algemeen is de kennis van jongvolwassen Nederlanders op orde. Alle stellingen die correct zijn worden ook zo ingeschat door de meerderheid. Op twee stellingen zit de meerderheid er naast.

Zo zegt 75 procent zeker te weten (26%) of te denken (59%) dat demonstranten ervoor moeten zorgen dat een demonstratie veilig verloopt. Veiligheid is primair de verantwoordelijkheid van de overheid (in dit geval de politie en de gemeente). De organisatie van een demonstratie kan niet verantwoordelijk gehouden worden voor eventuele schade of strafbaar gedrag van deelnemers of derden.

Ook denken zeven op tien (71%) dat een vergunning nodig is voor een demonstratie terwijl dit geen wettelijke verplichting is. Het aanmelden van een demonstratie is verplicht, desondanks kan een demonstratie niet worden verboden of beperkt als dit niet is gedaan.

Tabel 1: Hieronder zie je een aantal uitspraken. Wil je aangeven of de uitspraak juist is of onjuist en of je dat weet of zo inschat? Basis: gehele steekproef (n=1.010)

	Juist, weet ik	Juist, denk ik	Onjuist, denk ik	Onjuist, weet ik	Weet niet
Het is in Nederland verboden om aan te zetten tot geweld	72	24	1	1	2
Het is in Nederland verboden om op te roepen tot geweld	73	23	3	1	1
De burgemeester van een gemeente mag een demonstratie verbieden als de burgemeester niet kan garanderen dat de demonstratie veilig plaatsvindt	55	39	2	0	3
Het is in Nederland verboden om aan te zetten tot haat tegen mensen vanwege hun ras, godsdienst of levensovertuiging,	73	21	2	2	1
De organisatie van een demonstratie moet deze demonstratie vooraf aanmelden bij de gemeente	49	43	3	1	4
Demonstranten moeten ervoor zorgen dat hun demonstratie veilig verloopt (en dus samenwerken met de politie)	26	59	8	2	5
De overheid moet ervoor zorgen dat een demonstratie veilig plaatsvindt (en dus voldoende politie inzetten)	30	54	10	1	6
Om een demonstratie te houden is een vergunning nodig	34	37	15	10	5
Demonstranten moeten beveiligd worden tegen vijandig publiek	20	49	16	1	14
Demonstraties moeten gehouden worden op plekken waar zo min mogelijk mensen er last van hebben	10	36	33	10	11
Het is in Nederland verboden om anderen te kwetsen	9	22	34	29	5
Er is in Nederland geen grens aan de vrijheid van meningsuiting: je mag alles zeggen	8	18	30	42	2

2 Houding

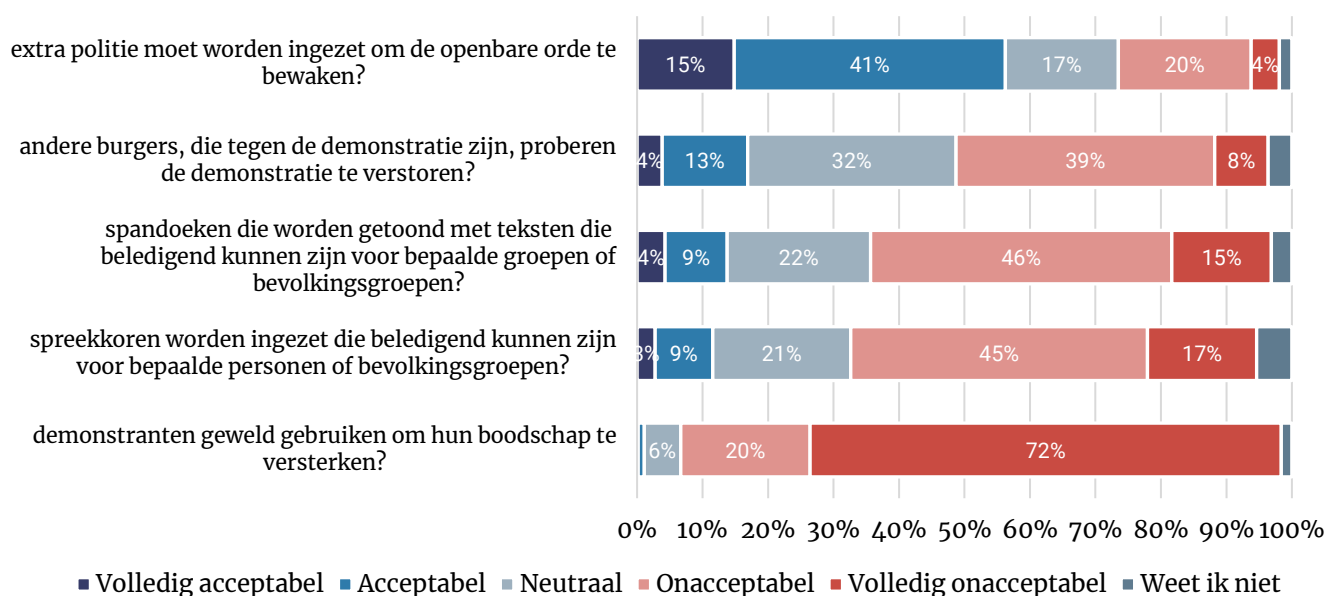
2.1 Beledigingen bij demonstraties onacceptabel

Meer dan de helft (56%) van de jongvolwassen Nederlanders vindt het acceptabel als er bij een demonstratie extra politie moet worden ingezet om de openbare orde te bewaken.

Andere scenario's vinden ze beduidend minder vaak acceptabel. Het verstoren van demonstraties door tegendemonstranten wordt door 17 procent acceptabel geacht, 47 procent vindt dit niet acceptabel. Ook beledigende spandoeken (13% acceptabel, 61% onacceptabel) en spreekkoren (12% acceptabel, 62% onacceptabel) vindt men zelden te billijken. Geweld wordt bijna unaniem (92% vindt het onacceptabel) afgekeurd.

Figuur 2.1: Kun je aangeven hoe acceptabel of onacceptabel je het vindt als er bij een demonstratie...

Basis: gehele steekproef (n=1.010)

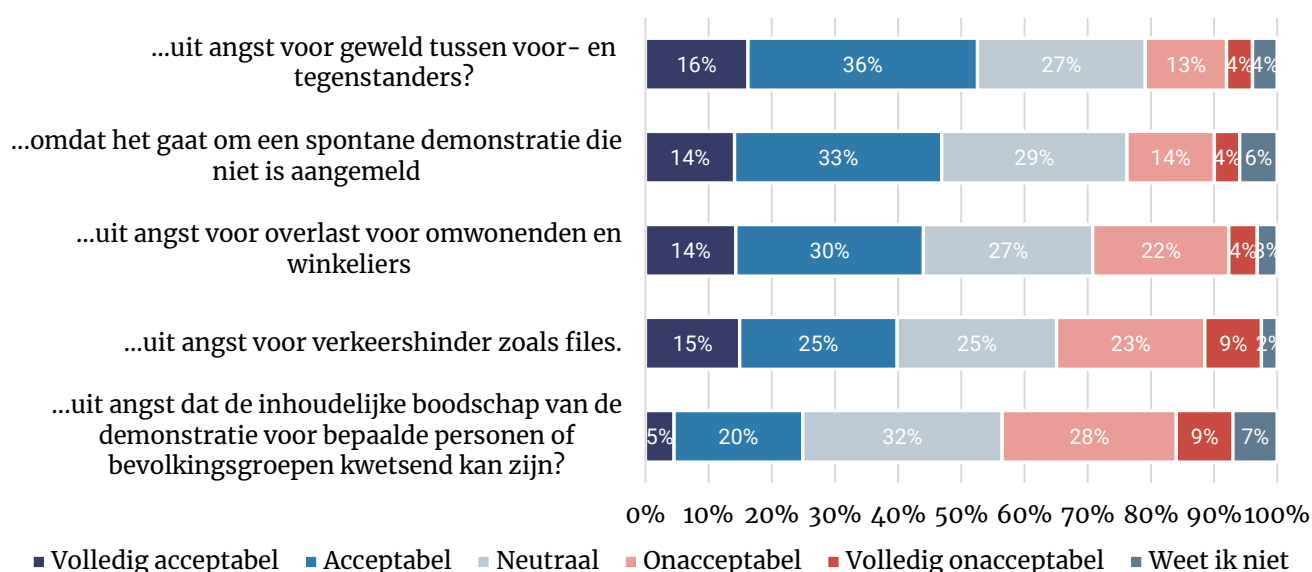
2.2 Helft accepteert verbieden demonstratie uit angst voor geweld

Het vooraf verbieden van demonstraties is volgens vijf op tien (52%) acceptabel als er angst is voor geweld tussen voor- en tegenstanders. Voor zeventien procent is dit niet acceptabel.

Over de andere scenario's is meer verdeeldheid. De helft vindt het niet aanmelden van een demonstratie voldoende grond om de demonstratie te verbieden (47% acceptabel, 18% onacceptabel). Iets minder mensen vinden een verbod acceptabel uit angst voor overlast voor omwonenden en winkeliers (44% acceptabel, 26% onacceptabel). Angst voor verkeershinder is voor 40 procent voldoende om een demonstratie te verbieden, 32 procent vindt van niet.

De angst voor kwetsende boodschappen wordt minder vaak beschouwd als acceptabele reden om een demonstratie te verbieden (25% acceptabel, 37% onacceptabel).

Figuur 2.2: Hoe acceptabel of onacceptabel vind je het wanneer een demonstratie van tevoren wordt verboden... Basis: gehele steekproef (n=1.010)

2.3 Demonstratievrijheid essentieel geacht, maar niet als gevaar voor openbare orde dreigt

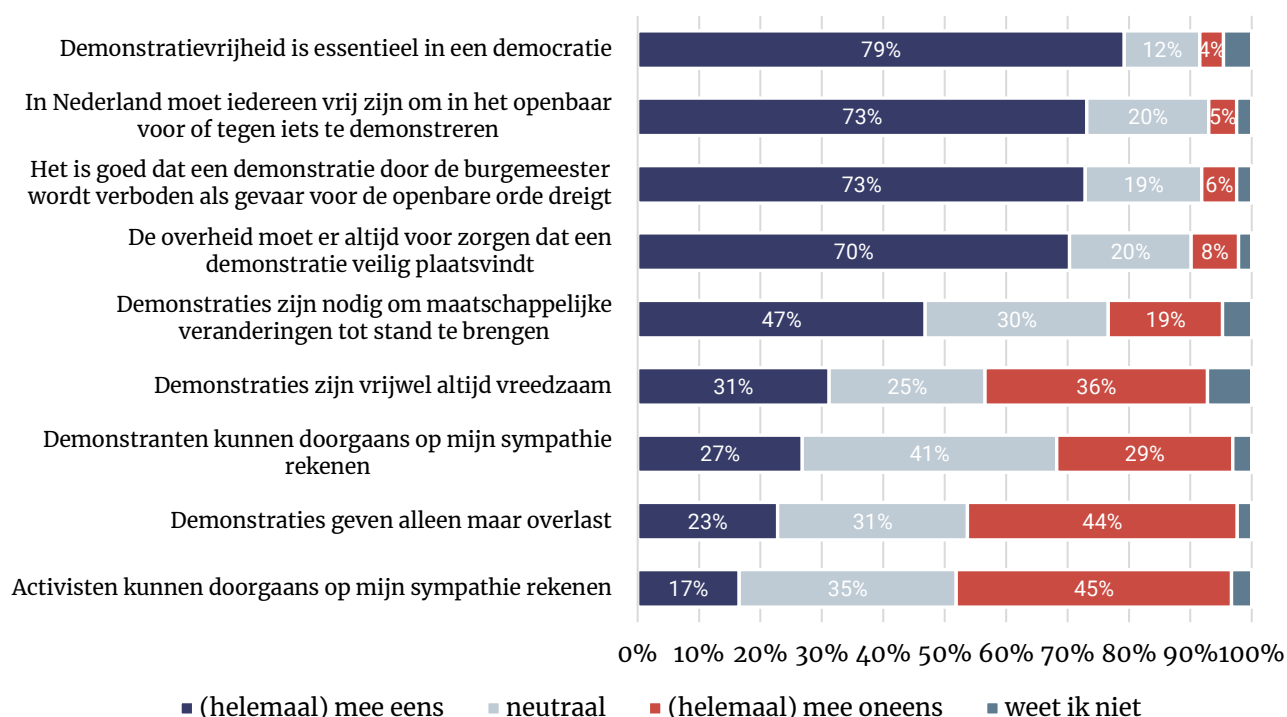
Onderstaande uitkomsten tonen dat Nederlandse jongvolwassenen demonstratievrijheid essentieel vinden (79% eens) en van mening zijn dat iedereen vrij moet zijn om in het openbaar voor of iets tegen iets te demonstreren (73% eens). Zodra gevaar voor de openbare orde dreigt vindt driekwart (73%) het ook goed als een burgemeester de demonstratie verbiedt.

Jongvolwassen Nederlanders zijn verdeeld over de vraag of demonstraties nodig zijn om maatschappelijke veranderingen tot stand te brengen. De helft (47%) vindt van wel, terwijl 19 procent het hiermee oneens is. Hoger opgeleide jongvolwassenen (54% eens) zijn deze mening duidelijk vaker toegedaan dan jongvolwassenen met een lagere opleiding (32% eens).

Een derde (31%) zegt dat demonstraties meestal vreedzaam verlopen, 36 procent is het oneens. Een kleiner deel vindt dat demonstraties alleen maar overlast geven (23% eens, 44% oneens).

De stellingen “demonstranten/activisten kunnen doorgaans op mijn sympathie rekenen” werden split-run gesteld. Dit betekent dat de ene helft van de steekproef de term “demonstranten” werd voorgelegd en de andere helft de term “activisten”. Beide groepen kunnen niet op veel sympathie rekenen al is dit bij demonstranten (27%) vaker het geval dan bij activisten (17%).

Figuur 2.3: Kun je aangeven in hoeverre je het eens of oneens bent met de volgende stellingen?
Basis: gehele steekproef (n=1.010)

3 Gedrag

3.1 Kleine minderheid jongvolwassenen demonstreert wel eens

Er zijn ongeveer 3,7 miljoen Nederlanders van tussen de 18 en 35 jaar oud. Twaalf procent van hen, circa 450.000 jongvolwassenen, heeft wel eens gedemonstreerd.

Tabel 3.1: Wanneer deed je voor het laatst mee aan een demonstratie?

Basis: heeft wel eens gedemonstreerd (n=156)

Afgelopen drie maanden	22%
Drie maanden tot een jaar geleden	6%
Een tot drie jaar geleden	42%
Drie tot tien jaar geleden	19%
Langer dan tien jaar geleden	10%

Bijna drie op tien (28%) van de jongvolwassenen die wel eens demonstreerden hebben het afgelopen jaar gedemonstreerd. Dat is dus ongeveer drie procent van alle jongvolwassenen.

3.2 Vooral gedemonstreerd voor klimaat en tegen racisme/discriminatie

De doelen waarvoor men demonstreert lopen uiteen. Vooral klimaat en racisme/discriminatie worden genoemd. Ongeveer 3 à 4 procent van de jongvolwassenen heeft wel eens meegedaan een demonstratie met een van deze thema's. Onder het kopje 'anders' worden allerlei onderwerpen genoemd, zoals stikstof, Oekraïne, onderwijs en het leenstelsel.

Tabel 3.2: Voor welk(e) doel(en) heb je (wel eens) gedemonstreerd?

Basis: heeft wel eens gedemonstreerd (n=156)

	% van de jongvolwassenen die wel eens demonstreerden	% van alle jongvolwassenen
Voor strengere klimaatmaatregelen	33%	3,9%
Tegen racisme en discriminatie	29%	3,4%
Voor meer betaalbare woningen	17%	2,0%
Tegen oorlog	16%	1,8%
Voor vrouwenrechten	12%	1,4%
Tegen homofobie	10%	1,2%
Voor abortus	5%	0,6%
Tegen Zwarte Piet	5%	0,5%
Voor een hoger minimumloon	3%	0,3%
Voor de opvang van vluchtelingen	2%	0,2%
Voor Zwarte Piet	2%	0,2%
Tegen coronamaatregelen	1%	0,2%
Tegen abortus	1%	0,1%
Tegen de opvang van vluchtelingen	0%	0,0%
Een ander doel	40%	4,7%
Weet ik niet (meer)/ zeg ik liever niet	5%	0,6%

3.3 Jongvolwassene die nooit demonstreert heeft geen behoefte of twijfelt aan het nut

Jongvolwassenen die nooit hebben gedemonstreerd vroegen wij in een open vragen waarom. De genoemde redenen lopen uiteen. Het meest genoemde argument is dat men hier simpelweg geen behoefte aan heeft. Ook wordt vaak gezegd dat demonstreren geen zin zou hebben. Een klein deel vreest dat een demonstratie uit de hand loopt. Anderen noemen logistieke redenen - demonstraties zijn te ver weg of kosten te veel tijd.